

میراث مکتوب و حیات فکری مسلمانان آسیای میانه

Patrimoine manuscrit et vie intellectuelle de l'Asie centrale Islamique
sous la direction de Ashirbek Muminov, Francis Richard et Maria Szuppe -
Tachkent - Aix-en-provence: ÉDISUD, 1999, 232 pp.
ISBN 2-7449-0110-5

این کتاب در موسسه فرانسوی پژوهش‌ها در باب آسیای میانه منتشر گردیده است. از این مجموعه تاکنون چهار کتاب منتشر شده است و از این شماره به بعد هر سال دو کتاب منتشر خواهد شد. نویسندگان این کتاب‌ها پژوهشگران فرانسوی و آسیای میانه‌ای هستند. این شماره اختصاص دارد به معرفی و بررسی منابع کمیاب و ناشناخته‌ای که به زبان‌های اصلی میراث مکتوب مسلمانان آسیای میانه: فارسی، جغتایی و عربی نگاشته شده است. بیشتر مقاله‌های این کتاب مقاله‌های تکمیل شده سمینار میراث مکتوب مسلمانان آسیای میانه است که IFEAC (موسسه فرانسوی پژوهش درباره آسیای میانه) در اکتبر ۱۹۹۷م. آن را برگزار کرد و به همت پروفیسور فرانسس ریشار (Francis Richard) خانم دکتر ماریا شوپه (Maria Szuppe) و آقای عاشربیک مومنوف (Ashirbek Muminov) و همکاری برخی مترجمان و مصححان به انجام رسیده است. قصد نویسندگانی که این مجموعه مقاله را فراهم آورده‌اند شناساندن تفاوت‌ها و ارزش تاریخی و هنری میراث مکتوب آسیای میانه مسلمانان و نیز جلب توجه جامعه پژوهشگران و مسئولان نسبت به لزوم فوریت طرحی برای حفاظت از آنهاست. از نخستین ترجمه‌های آثار مکتوب فارسی به دست شرق‌شناسان فرانسوی و اروپایی تا انتشار انبوه اسناد در دوران تزاری و سوسیالیستی، میراث مکتوب آسیای میانه به تدریج به رویت دانشمندان و پژوهشگران جهان خواهد رسید. هر چند صدها منبع

مکتوب به طور کامل یا ناقص به زبان روسی ترجمه شده‌اند «اما احتمالاً تعداد قابل ملاحظه‌ای از منابع مکتوب و نسخه‌های خطی در طی سال‌های ۱۹۳۰م. (دهه ۳۰) تخریب یا ناپدید شده است. امروزه تعدادی از آنها که نزد افراد خاص بوده یا در مجموعه‌های بایگانی به صورت فهرست نشده نگهداری می‌شده‌اند یافت شده است.» کتاب حاضر از دو فصل در یازده مقاله تشکیل شده است:

● بخش نخست: تفاوت مجموعه‌های خطی - عاشربیک مومنوف (تاشکند):
میراث مکتوب و مجموعه‌های شخصی کتاب‌های خطی (به خط عربی در ازبکستان، - لاریسا و لولا دودخودواوا (دوشنبه):
کتاب‌های خطی شرقی تاجیکستان، مجموعه سمینوف.
- فرانسس ریشار (پاریس):
نسخه‌های ایرانی کتابخانه ملی فرانسه مرتبط با مسلمانان آسیای میانه.
- فرانسوا دروش (پاریس):
یادداشتی بر جزوهای قدیمی قرآن از کته لنگر (ازبکستان).

ادیبان و آثارشان

- عاشربیک مومنوف و شواسیل زیاد (تاشکند):
افق فکری دانشمندی از قرن ۹ هـ / ۱۵م. :
اکتشاف تازه‌ای درباره کتابخانه محمد پارسا.
- ماریا شوپه (پاریس):
ادیبان، حامیان، کتابداران و تذکره‌ها، درباره نقش کتاب در آسیای میانه در سده‌های ۱۰ و ۱۱ هـ / ۱۶ و ۱۷م.
- ایو پورتر (اکس آن پروانس):
کتابخانه عبدالعزیز خان (۱۰۵۵ - ۱۰۹۱ هـ / ۱۶۴۵ - ۱۶۸۰م.) حمایت از نقاشی در بخارا.

● بخش دوم: مجموعه‌های ویژه، اسناد و آرشیوها
- شادمان وحیدوف و افتان دل ارکینوف (تاشکند):

فهرست کتابخانه صدر ضیاء: تصویری از زندگی فکری در ماوراءالنهر (پایان سده ۱۳ هـ / ۱۹م. - ابتدای سده ۱۴ هـ / ۲۰م.).
- افتان دل ارکینوف؛ شادمان وانی دوف (تاشکند):

منبع ناشناخته‌ای برای پژوهش در ساخت کتاب‌های دربار محمد رحیم خان (خیوه)، پایان سده ۱۳ هـ / ۱۹م.

- بختیار باباجانوف (تاشکند):

بناهای کتیبه‌دار مجموعه فتح‌آباد بخارا.

بهادر آ. قزاقف (بخارا):

- تحلیل ساختاری اسناد وقف، به دست آمده از آسیای میانه در قرون ۱۳ هجری / ۲۰ میلادی (و ارائه الگویی برای بانک داده‌ها).

همان‌طور که در سطور پیشین آمد این مجموعه، چهارمین کتاب و هفتمین دفتر از مجموعه دفترهای آسیای میانه است. دفترهای پیشین از این قرارند:

دفتر ۱-۲: درباره هند - آسیای میانه؛
جاده‌های تجاری و اندیشه‌ها؛
دفتر ۳-۴: میراث تیموریان، ایران - آسیای میانه - هند، سده ۱۸-۱۵ میلادی؛
دفتر ۵-۶: بخارای شریف (Boukhara la Noble).

این دفاتر به ترتیب در سال‌های ۱۹۹۶، ۹۷ و ۹۸ به صورت چاپ همزمان در دو شهر تاشکند (ازبکستان) و اکس آن پروانس (فرانسه) انتشار یافته‌اند.

سید محمد حسین مرعشی

(کی‌یف - اوکراین)